

כי לדעתו כל אלו שזוכר בהם במשנה ויום אחד, כמו בן י"ג שנים ויום אחד שנעשה גדול, אם נאמר שצריך י"ג שנים שלמים דהיינו לשעות אזי אם נולד באמצע היום לא נעשה גדול רק עד סוף היום.

פי' אם נולד בא' תשרי באמצע היום לא נעשה גדול ביום א' תשרי באמצע היום כמו שהוא כן לדעת הרבה פוסקים, אלא ביום א' תשרי בסוף היום, והטעם דאל"כ לא יהיה דבר ברור באיזה שעה נעשה גדול ולכן הוסיפו עד סוף היום שבוודאי נעשה גדול מעל"ע, ואע"פ שיש בדבר זה להקל ולהחמיר לא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין, את"ד [ולפלא שנעלם מכמה פוסקים שהק' עליו קר' חמורות, שע"פ הדברים הללו לק"מ ואכמ"ל].

וזו אינה דומה לקדשים שמפורש בגמ' שנמנה לשעות ממש ולפ"ז מצאנו חלוקה חמישית.

ואילו הי' כן דעתו של המשל"מ הייתי מחליט שאכן "חמש" חלוקות הוא הנכון לגרוס בדברי המשל"מ כי זוהי חלוקה חמישית שלא נמנה שם.

אלא שמפורש שם במשל"מ שלא כן דעתו, אלא אם בן י"ג שנים שלמים לשעות דינו כקדשים ונעשה גדול באמצע היום.

אכן אפשר שיש עוד איזה חלוקה שהוא גם לדעתו, לכן הנחתי מקום למעיניים.

ספר מעדני יום טוב ודברי חמורות

ואגב דדכינא ספר דברי חמורות נימא בה מילתא, כידוע שמחברו ה"ה בעל התוס' יו"ט שעשה שני חיבורים מקבילים על הרא"ש (מס' ברכות חלה נדה ועוד) קראם בשם "מעדני מלך" ו"לחם חמורות", וכך נקראים בפי הפוסקים כמה דורות אח"כ, וכפי הנראה כן הי' גם במהדורה השניה (פראג תפ"ה) אך לא ראיתי, ורק במהדורה השלישית (פיורדא תק"ה) החליפו להם שמות "מעדני מלך" ל"מעדני יום טוב" ואילו לחם חמורות ל"דברי חמורות".

ואילו בהקדמת המחבר [נדפס בש"ס וילנא מס' ברכות לפני הרא"ש] בהתעכבו לתת טעמים לשמות החיבורים (כד"ה אכן) כתוב בזה"ל: "... על כן שמתי להם שמות בארץ ובדרך אסמכתא סמכתי את שמותם על פסוק מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך" שענין הכתוב שנתברך אשר בשמים נתברך בלחם שהוא שמן ונוח לאדם לאכלו... והוא היותר צריך אל הגוף קיומו שע"כ אמרו שכל הסעודה נקראת על שם הלחם כאמרו עבד לחם רב... וכן גם אצלי אלו שני החלקים שהחלק שבו פסקי ההלכות הם דברים מוכרחים לקיום כל דין ודין... ואע"פ שנכתב שמנה לחמו ונמצא כתוב סוף פרשת צו חלת לחם שמן חמדתי יותר לקרוא בשם לחלק פסקי ההלכות "דברי חמורות" שהיה נראה בעיני הכי נכבד הוא שם לבעל הלי' כשיהיה מלתו על לשונו "ד"ת" ממה שהוא לחם שמן שהוא נאמר על שני דברים לחם ושמן... אבל "דברי חמורות" הוא ענין אחד בעצמו שה"לחם חמורות" ובספר דניאל איש חמורות סימן י' שם כתוב לחם חמורות... עד שיהיו כסלת נקיה שממנו יוצא דברי חמורות והוא סלת חטין... וכן בפרק אין דורשין כל משען לחם אלו בעלי הגמרא... מכל אלה צורק מאוד השם הזה "דברי חמורות" להחלק הזה... עכ"ל.

העתקתי כל לשונו כדי שיוכח כל מעיין כי לכאורה מכיון ששם חיבורו היה לחם חמורות כך הי' גם בהקדמה וכמו שנתלה על הפסוק מאשר שמנה לחמו וכי' וכך גם נשמר כמה פעמים המילים "לחם חמורות", ובכל המקומות שמוזכר "דברי חמורות" הוא תיקון שנעשה בתוך ההקדמה להשוותו לשם החדש שנתנו עליו והוא פלא.

וביותר יש להתפלא שבהמשך דבריו בכחבו טעם לחיבורו השני כתוב שם בזה"ל: ואולם לחלק האחר... קראתי בשם מעדני מלך... כאן לא תיקנו ע"פ השם שנשתנה שהוא מעדני יום טוב, וכ"ה גם במהדורות פיורדא תק"ה שהיא הראשונה שבה נשתנה שם הספר כמש"כ.

וטעם לשינוי השמות לספר לא זכיתי לגלות, ובשם הגדולים למו"ז החיד"א (מערכת ספרים ע"ש מעדני מלך) כ' בזה"ל: ספר מעדני מלך ולחם חמורות... ובדפוס ב' כתוב מעדני יום טוב ודברי חמורות משום מעשה שהיה עכ"ל. רמז רמז אך סודו לא גילה.

[מש"כ ובדפוס ב' נראה דכוונתו למהדורת פיורדא תק"ה, הגם שהיא מהדורה שלישית, כי במהדורה שניה שהיא בפראג תפ"ה נראה שעדיין הי' כשמות הקודמים כמש"כ, אך כנראה שמהדורה זו של תפ"ה הי' מצומצמת ולא מפורסמת כ"כ, וכמו שראיתי במהדורה של תק"ה לא' המסכימים שכי' שלא נדפס עדין מאז בפראג שנת שפ"ח].

והנוסחא המקובלת על טעם שינוי שם הספר הוא מפני שכידוע נתפס המחבר בעל התוס' יו"ט בבית האסורים וכמעט נידון למות, והסיבה לזה הוא בגלל שקרא לחיבורו בשם מעדני מלך שהוא כמרידה במלכותם, וגם אח"כ כשהתירוהו הי' בתנאי שישתנה שם הספר, ומשום כך שינה למעדני יו"ט.

וישתקע הדבר ולא יאמר, ולא עוד אלא אם נניח כן נמצא ניצחו ידי הזדונים המלשינים כל אשר זממו וכי אכן נקלטו בלב השומעים נוסחתם המשובשת ולא רק בדורם אלא גם לדורות הבאים ולא כן פני הדברים, כי ע"פ מש"כ המחבר בקונטרס שכתב אח"כ וקראו בשם מגילת איבה, כן הי' המצאת המלשינים שהיו מבני הקהילה, שבאמת הם תירגמו קטעים מתוך חיבורו שהם נגד דתם ושלחוהו לשלטון ורק על כך נחקר במשפט.

אך בחששם שיתפרסם שדנוהו על דברים שכתב בתוך חיבורו - שהוא בכתב ובלשון העברי שצורך בקיאות בתוך הספרים - יבינו מאליו שהיו מתרגמים מלשינים מתוך הקהל שיביא לסופו של דבר שיתגלה קלונם, אשר ע"כ בחכמה הקדימו להפיץ שהסיבה שנתפס ונשפט הוא מחמת שלא מצא חן בעיניהם שמו של הספר, שלזה אין צריך לא מתרגם מומחה וכ"ש לא ת"ח ובקי בספר, כ"ז כ' התוס' יו"ט שם בקוצר אמרים.

וכך הוא לשונו: גם בדבר הפסק לבערם מן העולם התחסר עם הקיר"ה שלא לבערם רק מכל אשר ישנו אצלי למחוק איזה תיבות שאומרים שנוגעים אל דתם ולכתוב מלה אחרת במקומו כמו מילת עכו"ם או מלת כותים, אכן בגלל שמו של הספר מעדני מלך לא היה דברים מעולם להאשימני כלל וכלל בזה, אך המלשינים אשר הלשינו רצו לחפות כבדוים אלו כדי להעלים את אשר עשו עכ"ד.

ויתכן מאד שבשעתו וכדורו לא נתקבל גירסתם, אך בדורות אח"כ כשנשתנה שם הספרים במהדורה השלישית בשנת תק"ה למעלה ממאה שנה אח"כ - הוא שגרם לשיבוש להחזיר נוסחא משובשת זו, ולערב מעשה הידוע שנתפס לבית האסורים עם החלפת שם הספר.

ויש להוכיח שלא יתכן לומר כן דאם כן למה נתחלף גם שם החיבור לחם חמודות, מה מרידה יש בשם זה, ועוד לפמ"ש"כ נדפס גם בפראג עצמו במהדורה השניה של הספר בשנת תפ"ה ועדיין לא נשתנה שמות החיבורים רק בפיורדא תק"ה במהדורה השלישית, וגם שם נזכר בשער הספר שמות הקודמים שכנראה שלא מחמת יראת המלכות, וגם שכבר הזכרנו שבהקדמה כשנזכר שם החיבור לחם חמודות מחקו ושינו לפי שמו החדש, ואילו בשם של החיבור מעדני מלך השאירו על מכוננו - כנראה בטעות - אך אילו היה עיקר הסיבה בשם זה, היו נזהרים בזה יותר.

אשר ע"כ מה שנתכוין החיד"א "משום מעשה שהיה" כוונתו לא לזה, אלא כנראה דבר אירע בשנות דור אח"כ, לכהפ"ח אחר שנת תפ"ה [שאז עדיין נדפס בשמות הקודמים] שטרם נתברר לנו דו זה.

[ובדרך אגב אציין בעברי בין המצרים בקונטרס "מגילת איבה" ראיתי לציין מה שאירע לו ביום כ"ב תמוז, שהוא יום מיוחס ומקובל אצלנו כיום מסוגל לישועות והצלחות, וז"ל: וביום ו' עש"ק כ"ב לחודש תמוז נשלח אלי פסק מהקיר"ה וזה נוסחו: אם היות שע"פ הקאמיסאן היה הדין חרוץ משפט מות, אך מפני שהקיר"ה הוא ואבותיו מלכי חסד המה, ע"כ התחסר עמי שאתן פדיון נפשי סך שנים עשר אלף ריינש... עכ"ל.

והגם שלא מפורש באיזה יום הי' הפסק כי אפשר שהיה קודם שנשלח, אך ראה בקונטרס הנ"ל בהוספה של בנו ושם מבואר שביום זה יצא הפסק מהקיר"ה, כנראה שכבר מאז היה יום זה מיועד להיות נהפך מאבל "ליום טוב".]

ב

וכדאי לציין עוד שהתיקונים שנעשו בתוך דברי הרא"ש לפנינו (כולל אלו בסוגרים) הם הגהותיו ותיקונים של המעדני יו"ט, והמדפיסים בדפוס וילנא תיקנו בפנים הרא"ש על פיהם, ואילו מהחיבור השמיטוהו לגמרי, ולכן כל מקום שציינו הפוסקים להגהת המעד"מ (מעדני יו"ט) תמצאנו בפנים הרא"ש, ולא בתוך חיבורו כמו שהיה במהדורות הספר עד שנדפס בש"ס וילנא.

יוחנן בר"נ בריזל

כולל כתר שושנים - ירושלים